

<https://doi.org/10.15407/np.77.171>

УДК 025.3:005.336.2:005.336.5:[025.5+004+316.77+174]

Наталія Демчук,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри бібліотекознавства і бібліографії,

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, Львів, 79007, Україна

e-mail: ndemch@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4236-7794>

Валентина Мудроха,

кандидат наук із соціальних комунікацій, старший дослідник,

завідувач відділу бібліотекознавства,

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

вул. Стефаника, 2, Львів, 79005, Україна

e-mail: mudrokhavalentyna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9508-227X>

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕКАРЯ:
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

Мета роботи. Проаналізувати особливості та специфіку формування професійної компетентності бібліотекаря, враховуючи реалії сьогодення.

Методологію дослідження становить сукупність загальнонаукових підходів та спеціальних методів. Зокрема, застосовано фундаментальні підходи: системний, структурно-функціональний, інституційний та діяльнісний, а також загальнонаукові методи аналізу та синтезу, порівняння й узагальнення. З-поміж спеціальних методів бібліотечно-інформаційної галузі використано метод термінологічного аналізу, типологічний метод, метод моделювання професійної діяльності, компаративний бібліотекознавчий аналіз. Важливим є застосування соціокомунікативного методу, що дав змогу виявити взаємозв'язки теорії та практики, окреслити функціональне навантаження фахівця та визначити траєкторії його подальшого професійного зростання. **Наукова новизна результатів дослідження.** Запропоновано комплексний підхід до формування професійної компетентності бібліотекаря, що є необхідною умовою успішного функціонування книгозбірні як сучасної інтелектуальної інституції,

© Н. Демчук, В. Мудроха, 2026

здатної відповідати на технологічні та морально-етичні виклики сьогодення. **Висновки.** В умовах цифрових трансформацій і воєнного стану роль бібліотекаря зазнає докорінних змін. Сьогодні ця професія вимагає поєднання трьох основних складників: 1) інформаційно-технологічного (цифрова грамотність, вільне володіння АБІС, навички оцифрування фондів та використання інструментів штучного інтелекту); 2) соціально-комунікативного (емоційний інтелект, гнучкість, навички медіації та здатність до ефективної комунікації в кризових умовах); 3) етико-морального (професійна етика, моральна відповідальність, добросовісність та відданість принципам вільного доступу до інформації як ціннісної основи професії). Поєднання таких характеристик сучасного бібліотекаря є запорукою не тільки якісного бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, а й основою національної та інформаційної безпеки держави, яка перебуває у стані війни.

Ключові слова: професійна компетентність, бібліотекар, інформаційно-технологічна грамотність, соціально-комунікативна компетентність, етико-моральні принципи, професійно-ціннісні орієнтири

Постановка проблеми. Актуальність та доцільність дослідження зумовлені глибокою трансформацією бібліотечної галузі в умовах цифрової ери та соціальних криз, спричинених війною. Сьогодні професійна компетентність бібліотекаря перестає бути статичним набором знань, перетворюючись на динамічну систему, що потребує постійного оновлення. У цих умовах відбувається не лише модернізація традиційних напрямів діяльності, а й створення новітніх сегментів професійного середовища, де молоді фахівці орієнтовані на швидке набуття практичного досвіду, тоді як досвідчені працівники опановують сучасні знання з менеджменту, економіки, соціального партнерства та інноваційного інструментарію у сфері інформаційних послуг. Трансформація ролі бібліотекаря – від традиційного зберігача фондів до цифрового куратора, соціального медіатора та психологічного фасилітатора – є критично важливою для підтримки ментального здоров'я громади у сучасних умовах.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання професійного розвитку, загальних та професійних компетентностей сучасного бібліотекаря, особливостей професійного спілкування та підвищення кваліфікації досліджують провідні фахівці галузі: Н. Грабар [1], О. Григо-

ревська [2, 3], Л. Кислюк [1], О. Клименко [4–6, 11], Н. Коржик [7], В. Мудроха [8–10], Т. Новальська [4], Н. Прокопенко [9], О. Сокур [4–6, 11], С. Хрущ [12] та ін. До розробки професійних стандартів та кваліфікаційних вимог залучені провідні бібліотечні установи, що виступають головними науково-інформаційними та методичними центрами: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Національна бібліотека України імені Я. Мудрого, Одеська національна наукова бібліотека тощо.

Мета дослідження – проаналізувати особливості та специфіку формування професійної компетентності бібліотекаря, враховуючи реалії сьогодення.

Виклад основних положень. У процесі становлення компетентного бібліотечного фахівця визначальну роль відіграє фахова освіта, в межах якої формується система знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності. Серед ключових складників фахової компетентності варто виокремити наведені нижче.

1. Бібліографічно-пошукова компетентність – здатність впевнено працювати з традиційними (картковими) та електронними каталогами, базами даних, універсальними бібліотечними класифікаціями (Десяткова класифікація Дьюї (ДКД), Універсальна десяткова класифікація (УДК), Класифікація Бібліотеки Конгресу (LCC)).

2. Інформаційно-аналітична компетентність – оперативне здійснення пошуку релевантної інформації з її подальшим аналітико-синтетичним опрацюванням та наданням користувачеві.

3. Цифрова і технологічна адаптивність – навички роботи з електронними й цифровими ресурсами, а також спеціальним програмним забезпеченням (АБІС), що впроваджене в конкретній бібліотечній установі.

4. Організаційно-управлінська компетентність – вміння структурувати робочі процеси, координувати проєктну діяльність та заходи різноманітного спрямування і рівня складності.

Опанування зазначених професійних якостей відбувається у процесі фахової підготовки під час вивчення циклу таких спеціалізованих навчальних дисциплін: «Бібліотекознавство», «Організація бібліотечної справи (документно-інформаційні ресурси)»,

«Організація бібліотечної справи (аналітико-синтетична обробка документів)», «Організація бібліотечної справи (інформаційно-пошукові системи бібліотек)», «Сучасні інформаційні системи і технології», «Електронні бібліотеки та архіви», «Актуальні проблеми сучасного бібліотекознавства», «Теоретико-методичні основи бібліографії», «Інформаційний менеджмент» тощо. У результаті системного навчання відбувається становлення кваліфікованого молодого спеціаліста, здатного результативно виконувати свої посадові обов'язки та розв'язувати складні професійні завдання. Вища освіта забезпечує необхідне підґрунтя для безперервної післядипломної освіти та є основою постійного професійного саморозвитку. Саме профільна вища освіта виступає базисом підготовки кваліфікованого спеціаліста, тоді як її відсутність суттєво уповільнює процес набуття необхідних фахових компетентностей.

Сьогодні в Україні достатньо багато навчальних закладів різного рівня і типу підпорядкування (університети чи коледжі), де можна здобути освіту за спеціальністю В13 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Тільки у Львові налічується шість таких установ: Львівський фаховий коледж культури і мистецтв, Львівський фаховий коледж Київського університету культури і мистецтв, Львівська філія Київського національного університету культури і мистецтв, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний лісотехнічний університет України, Національний університет «Львівська політехніка».

У мережі закладів фахової передвищої та вищої освіти здійснюється підготовка фахівців за освітніми рівнями бакалавра та магістра, а також за освітньо-професійним ступенем «фаховий молодший бакалавр». Майбутній профіль підготовки передбачає, що такі спеціалісти будуть затребуваними не лише у бібліотечній сфері, а й у сфері інформаційного менеджменту як фахівці з цифрових ресурсів та архіваріуси, що є стратегічно важливим для розвитку сучасного суспільства. З метою формування практичних компетентностей у здобувачів освіти, а також задля задоволення потреб держави на ринку праці у висококваліфікованих кадрах між Львівською національною бібліотекою України імені В. Стефаника (далі – ЛННБ України ім. В. Стефаника) та провідними закладами вищої

освіти (Львівським національним університетом імені І. Франка, Національним університетом «Львівська політехніка», Національним лісотехнічним університетом України) укладено угоди про партнерство й ділове співробітництво. Ця співпраця спрямована на реалізацію комплексу заходів із професійної підготовки працівників, зокрема шляхом проведення науково-практичних семінарів, тренінгів, а також проходження студентами навчальної, виробничої та переддипломної практик, стажування на базі структурних підрозділів Бібліотеки¹. Така взаємодія закладів освіти з академічною бібліотечною установою сприяє ефективному кадровому забезпеченню та залученню молодих фахівців.

На сучасному етапі життя стрімка інформатизація та автоматизація багатьох суспільних процесів ставлять перед бібліотеками нові виклики, які полягають у широкому впровадженні новітніх інформаційних технологій. Це, у свою чергу, вимагає від бібліотекаря оновлення його компетенцій, поглиблення знань та вдосконалення практичних навичок саме в інформаційній сфері. Зокрема, сучасний працівник бібліотечної галузі повинен володіти низкою цифрових компетентностей.

1. Інформаційна та медіаграмотність:

- ефективний пошук інформації в електронних каталогах, наукометричних базах даних (Scopus, Web of Science) і репозитаріях;
- вміння перевіряти джерела на достовірність (фактчекінг) та критично оцінювати контент;
- здатність структурувати й опрацьовувати великі масиви даних (Big Data).

2. Робота із цифровим контентом:

- адміністрування бібліотечного вебсайту або блогу (робота з CMS);
- створення візуального контенту для соціальних мереж (наприклад, у Canva, Adobe Express), розробка та редагування мультимедійних ресурсів з метою представлення результатів роботи та популяризації діяльності книгозбірні;

¹ Грень З., Сніцарчук Л. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. *Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України: довідник*. 2019. С. 83. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004038.pdf (дата звернення: 15.01.2026).

- оцифрування фондів: робота зі сканерами та програмами для розпізнавання тексту (OCR).

3. Комунікація та колаборація:

- професійне ведення сторінок книгозбірні у соціальних мережах, управління віртуальними спільнотами та професійний нетворкінг (SMM);

- організація онлайн-заходів, вебінарів та віртуальних книжкових виставок (через Zoom, Google Meet, Teams);

- використання хмарних сервісів (Google Drive, Dropbox) для спільної роботи над документами.

4. Технічна грамотність та безпека:

- вільне володіння спеціалізованими автоматизованими бібліотечно-інформаційними системами (АБІС);

- знання основ кібербезпеки та захисту персональних даних користувачів;

- дотримання норм авторського права й етикету у цифровому середовищі;

- робота з відкритими даними та ліцензіями Creative Commons.

5. Консультаційна підтримка:

- навчання відвідувачів цифрової грамотності (допомога з електронним замовленням книжкових і періодичних видань, користуванням електронними та цифровими ресурсами, представленими на вебсайті бібліотеки, пошуком літератури в електронному та картковому каталогах тощо).

Системне тестування за допомогою Цифрограми на платформі «Дія. Освіта» дає змогу здійснити об'єктивний аудит зазначених навичок і в разі невідповідності чи недостатності знань – пройти відповідне професійне навчання. Завдяки сучасній системі неформальної освіти сьогодні є можливість підвищення кваліфікації без відриву від виробництва, зокрема через участь у вебінарах, онлайн-тренінгах та профільних навчальних програмах.

Окремо звертаємо увагу на інтеграцію штучного інтелекту (зокрема, ChatGPT) у професійну діяльність, що є одним із провідних трендів сьогодення. У бібліотечній сфері використання ШІ дає фахівцю змогу значно оптимізувати робочі процеси: мінімізувати час на пошук релевантної інформації, автоматизувати аналіз великих

масивів даних та прискорити генерацію контенту. Водночас критично важливою залишається роль спеціаліста як експерта: він має не безпечливо приймати згенеровані дані, а ретельно верифікувати результати, забезпечуючи достовірність та якість інформаційного продукту. Отже, доцільно впроваджувати у роботу новітні досягнення науки і техніки, проте не перекладати на них відповідальність за кінцевий результат.

Важливим інструментом безперервного професійного розвитку бібліотечних фахівців залишається стажування, спрямоване на поглиблення теоретичних знань, удосконалення практичних компетентностей, освоєння нових функціональних напрямів, а також вивчення специфіки впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних сервісів [9, с. 119]. Протягом 2023–2026 рр. у межах довгострокового партнерства з Національним інститутом імені Оссолінських (пол. Zakład Narodowy im. Ossolińskich; м. Вроцлав, Республіка Польща) для працівників ЛННБ України ім. В. Стефаника було організовано серію навчальних візитів у межах двох грантових програм: «Спільна спадщина під загрозою» (2023–2024) та «Разом у майбутнє» (2025–2026). Ця ініціатива реалізується за фінансової підтримки програми «Надихаюча культура» (пол. Kultura inspirowana) Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща з метою організації адаптованих навчальних візитів для фахівців провідних культурних інституцій Львова. Проєкт став вагомим складником міжнародної культурної дипломатії та фахової співпраці між Польщею та Україною, спрямованої на збереження спільної історико-культурної спадщини та зміцнення професійних зв'язків у кризовий період.

Програми стажувань базувалися на поєднанні науково-освітнього та культурно-просвітницького векторів. Під час візитів українські спеціалісти мали змогу детально вивчити досвід не лише Оссолінеуму, а й інших репрезентативних установ Вроцлава, зокрема Центру науково-технічної інформації Вроцлавської політехніки (пол. Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej) та Міської публічної бібліотеки (пол. Miejska Biblioteka Publiczna). Особливу увагу в межах професійного обміну було приділено впровадженню європейських стандартів превентивної

консервації та збереження фондів в умовах збройних конфліктів і надзвичайних ситуацій. Окремим напрямом підготовки стало опанування сучасних методик високотехнологічного оцифрування та створення цифрових копій високої роздільної здатності. Важливим аспектом навчання стала також проблематика інтероперабельності бібліотечних баз даних та інтеграції метаданих у загальноєвропейський інформаційний простір через системи цифрових бібліотек, зокрема – національний портал «Polona» та загальноєвропейську платформу «Europeana».

Крім формування професійних компетентностей та їх постійного вдосконалення, вагоме значення для бібліотекаря мають особистісні якості. Оскільки робота у книгозбірні передбачає безпосередню комунікацію з різними категоріями користувачів, незалежно від їхнього соціального статусу чи рівня освіти, фахівцеві важливо володіти високим рівнем емоційного інтелекту. Це дозволяє не лише знаходити індивідуальний підхід до кожного відвідувача, а й вловлювати приховані емоційні потреби, виявляти емпатію і конструктивно розв'язувати складні та непередбачувані ситуації.

Працівник бібліотечної установи повинен мати активну життєву позицію, бути тактовним і наполегливим. Сучасному бібліотекарю притаманні чуйність, доброзичливість, ввічливість, уважність, адже ключовим орієнтиром його діяльності є принцип «усе для користувача». Якщо фахівець виявляє байдужість, а у процесі професійної взаємодії відчуває роздратування, нудьгу чи апатію – це свідчить про емоційне вигорання або помилковість вибору професії.

Незважаючи на те, що сьогодні, у зв'язку зі збройною агресією Росії, зросла кількість віддалених користувачів, більшість бібліотечних установ повертаються до роботи у звичному офлайн-форматі, залишаючись відкритими для своїх відвідувачів. Це зумовлює високі комунікативні вимоги до бібліотечного працівника, серед яких:

- 1) емпатійність – здатність розуміти користувача, «зчитувати» за його зовнішньою поведінкою думки та психоемоційний стан;
- 2) прогностичність – вміння передбачати запити і бажання, проявляти професійну проникливість;
- 3) активне слухання – здатність бути уважним до слів, рухів та

інтонацій відвідувача, не залишаючи поза увагою жодну деталь його звернення;

4) самоконтроль та стресостійкість – вміння поводитись стримано, коректно керувати власними емоціями та обирати доречні форми поведінки відповідно до ситуації;

5) кризова комунікація – володіння навичками першої психологічної допомоги та здатність підтримувати конструктивний діалог із людьми, що перебувають у стані стресу чи тривоги;

6) взаємоповага – прагнення бути зрозумілим для людей, зберігаючи професійну гідність і виявляючи глибоку повагу до кожного відвідувача.

Найбільшою мірою ці якості, звичайно, проявляються у працівників, які безпосередньо взаємодіють із користувачами – це бібліотекарі абонементів та читального залу. Сьогодні вони виконують не лише інформаційну, а й стабілізаційну функцію, перетворюючи бібліотеку на безпечний простір для інтелектуального та емоційного відновлення громади.

До позитивних рис характеру бібліотечного працівника варто віднести доброзичливість, щирість, простоту у спілкуванні, спокій та врівноваженість. Важливими також є вміння професійно рекомендувати літературу, швидка орієнтація в інформаційному просторі, навичка ведення бесіди та апіорна довіра до користувача. Натомість до негативних проявів належать байдужість, нещирість, дратівливість, сухість і холодність тону, грубість, квапливість у рішеннях, недовіра до людей, фамільярність, нав'язування власних уподобань, застосування некоректних висловлювань та поділ читачів на «своїх» і «чужих». Зрозуміло, що в умовах російсько-української війни кожен з нас відчуває пригнічення через страх, тривогу, гнів чи розпач, зумовлені фізичною небезпекою та руйнуванням звичного життя. Постійне емоційне напруження призводить до виснаження та зацикленості на власних переживаннях. Проте ці чинники необхідно усвідомлювати й попри всі труднощі намагатися вибудовувати доброзичливі стосунки як всередині колективу, так і в комунікації з користувачами.

Як професіонал бібліотекар виступає гарантом доступу до знань. У цьому контексті він має досконало володіти сучасними інформаційними технологіями, щоб забезпечити користувача точною та

вичерпною інформацією. Якщо ж відповідні дані відсутні у фондах конкретної установи, бібліотекар повинен надати відомості про їх наявність в інших книгозбірнях України чи світу. Це вимагає від фахівця наявності таких етичних рис як добросовісність та старанність. Зокрема, у ЛННБ України ім. В. Стефаника доступний широкий спектр бібліотечно-бібліографічних послуг. Користувачі мають можливість отримати за запитом тематичну, адресно-бібліографічну чи фактографічну довідку, а також скористатися сервісом «Електронне доставляння документів». Для зручності дослідників у більшості структурних підрозділів Бібліотеки доступні послуги сканування та ксерокопіювання, що дає змогу працювати з копіями потрібних джерел поза межами установи [13, с. 72].

Однією з важливих умов морально-етичного зростання бібліотечних працівників є постійне самовдосконалення. Воно передбачає розвиток у собі таких якостей психологічного характеру, як:

1) здатність тривалий час зосереджувати увагу на робочих процесах, не допускаючи її розсіювання через втому;

2) вміння зберігати концентрацію, незважаючи на сторонні подразники;

3) здатність працювати не за шаблоном, самостійно варіюючи підходи до праці;

4) вміння знаходити як традиційні, так і нетрадиційні прийоми, що полегшують чи прискорюють роботу;

5) здатність ефективно взаємодіяти з колегами в колективі.

Бібліотечний працівник повинен не лише неперервно підвищувати рівень кваліфікації, а й працювати над собою в емоційно-психологічному плані. Адже саме від його вміння налагодити контакт і зберігати внутрішній спокій залежить атмосфера в бібліотеці та якість обслуговування користувачів. У багатогранній діяльності бібліотекаря, як у жодній іншій, суспільство зважає не лише на рівень освіти, обсяг спеціальних знань, умінь, навичок, а й на моральні якості працівника. Під ними розуміють стійкі прояви моральної свідомості у поведінці та вчинках. Саме етичний образ фахівця посідає особливе місце, а подекуди відіграє вирішальну роль у розв'язанні професійних завдань.

Професійна діяльність, об'єктом якої є люди, утворює складну систему взаємоперехідних, взаємозумовлених моральних відносин.

До цієї системи насамперед входять законодавча база професії, ставлення бібліотекаря до користувача, колег та суспільства загалом. Для подолання викликів, що виникають у процесі роботи, бібліотекар повинен мати чітке уявлення про трудову та професійну мораль. Це допоможе фахівцю визначити власне ставлення до роботи, досягнути її сенс та значення, яке вона має в його житті. Важливо також усвідомити, як формуються взаємини з колегами, як на них впливають організація праці та її оплата, а також які прагнення та ідеали людей сприяють ефективній діяльності, а які – шкодять та негативно впливають на атмосферу у трудовому колективі.

Практика роботи останнього десятиліття виявила групу бібліотек, які за рівнем технічного і технологічного забезпечення, професійності кадрів та налагодженості міжбібліотечних зв'язків стали інформаційними та методичними центрами [11, с. 64]. Серед них – ЛННБ України ім. В. Стефаника, у якій відбулися значні зміни, пов'язані з широким впровадженням новітніх інформаційних технологій. Установа впевнено перетворюється на сучасний центр з інтегрованою автоматизованою системою бібліотечних процесів. У зв'язку з інтенсивною модернізацією технологій, зміною запитів користувачів та появою нових видів документів книгозбірня потребує кваліфікованих кадрів і докладає зусиль для працевлаштування випускників профільних закладів вищої та передвищої освіти. На жаль, сьогодні, коли заробітна плата молодого спеціаліста залишається на рівні прожиткового мінімуму, чимало фахівців обирають інші сфери діяльності. На нашу думку, варто переглянути тарифну сітку та забезпечити зростання посадових окладів, що встановлені станом на 1 січня 2026 р. у розмірі від 5691 грн для молодого спеціаліста без стажу до 7356 грн для працівника 12-го розряду.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі підсумки та узагальнення:

1) основою формування фахівця високого рівня є наявність базової профільної освіти, яка закладає теоретичні знання, первинні практичні вміння та навички, необхідні для подальшого професійного розвитку;

2) сучасний бібліотекар трансформується із «зберігача фонду» у цифрового куратора та консультанта, що вимагає динамічного

оновлення інформаційно-технологічних знань: опанування інструментів Big Data, навичок SMM, методів верифікації інформації (фактчекінгу) та використання штучного інтелекту для оптимізації робочих процесів;

3) в умовах війни та соціальних криз критичного значення набувають емоційний інтелект, стресостійкість та навички кризової комунікації. Бібліотека стає простором психологічного відновлення, де бібліотекар виконує роль фасилітатора та емпатійного слухача;

4) неперервне підвищення кваліфікації через формальну та неформальну освіту, а також міжнародне стажування є необхідною умовою для впровадження європейських стандартів обслуговування та збереження фондів;

5) попри високу технологічну модернізацію провідних бібліотечних установ галузь гостро потребує перегляду системи оплати праці. Низький рівень окладів молодих спеціалістів створює ризики відтоку кваліфікованих кадрів, що потребує негайного реагування і розв'язання цієї проблеми на державному рівні.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у практичній реалізації отриманих результатів. Зокрема у розробці прикладних рекомендацій щодо підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів через використання інструментів цифрового аудиту та міжнародного стажування; впровадження запропонованої моделі етико-комунікаційних компетенцій у роботу відділів обслуговування для покращення якості взаємодії з користувачами в умовах воєнного стану. Фактологічні дані щодо рівня оплати праці та мережі навчальних закладів можуть бути використані органами управління для стратегічного планування кадрової політики галузі.

Список використаних джерел

1. Грабар Н., Кислюк Л. Професійне спілкування в науковому середовищі бібліотечної сфери. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 6. С. 36–41. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.6\(323\).36-41](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.6(323).36-41)
2. Григоревська О. Розвиток цифрової компетентності майбутніх інформаційних фахівців. *Український журнал з бібліотекознавства*

та інформаційних наук. 2025. Вип. 16. С. 176–190. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348142>

3. Григоревська О. В. Цифрова компетентність інформаційного фахівця у XXI столітті. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір: матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 8–10 жовтня 2024 р.)*: в 2 т. Київ : НБУВ, 2024. Т. 1. С. 71–74. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er%2D0004933%2Epdf (дата звернення: 15.01.2026).

4. Клименко О., Новальська Т., Сокур О. Особливості організації заходів з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників в умовах воєнного стану в Україні. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. Вип. 16. С. 234–244. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348155>

5. Клименко О. З., Сокур О. Л. Дистанційне навчання бібліотечних працівників Національної академії наук України: теоретико-методологічні засади. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 87–92. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263978>

6. Клименко О., Сокур О. Підвищення кваліфікації бібліотекарів як пріоритетний напрям науково-методичної роботи у НБУВ в умовах суспільних викликів. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 9. С. 37–42. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.9\(326\).37-42](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.9(326).37-42)

7. Коржик Н. Професійні компетенції бібліотекаря XXI століття. *Вісник Книжкової палати*. Київ, 2017. № 6. С. 12–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2017_6_5 (дата звернення: 15.01.2026).

8. Мудроха В. О. Нормативно-правове забезпечення формування професійної компетентності інформаційно-бібліотечних фахівців. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 62. С. 151–163. <https://doi.org/10.15407/nr.62.151>

9. Мудроха В., Прокопенко Н. Підвищення фахового рівня інформаційно-бібліотечних працівників ЛННБ України ім. В. Стефаника. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2025. Вип. 17 (33). С. 113–129. [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17\(33\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17(33)-6)

10. Мудроха В. Система підвищення кваліфікації бібліотечного персоналу Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Наукові праці Національної бібліотеки України*

імені В. І. Вернадського. Київ, 2019. Вип. 56. 190–200. <https://doi.org/10.15407/np.56.190>

11. Сокур О., Клименко О. Становлення системи підвищення кваліфікації бібліотекарів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 3 (275). С. 64–78. <https://doi.org/10.15407/bv2024.03.064>

12. Хрущ С. С. Компетентності бібліотечного фахівця як чинник формування інноваційного медіапростору. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 156–164. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294101>

13. Melnyk-Khokha G., Mudrokha V., Bilousova R. Electronic environment of the scientific library: project solutions to support modern scientific and educational requests. *CEUR-WS*. 2025. Vol. 4023. Pp. 71–80. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-4023/paper7.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).

References

1. Grabar, N., & Kislyuk, L. (2023). Professional communication in the scientific and educational communicative environment of the library sphere. *Bulletin of the Book Chamber*, 6, 36-41 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.6\(323\).36-41](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.6(323).36-41)

2. Hryhorevska, O. (2025). Development of Digital Competence of Future Information Specialists. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 16, 176-190 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348142>

3. Hryhorevska, O. V. (2024). Tsyfrova kompetentnist informatsiinoho fakhivtsia u 21 stolitti [The digital competence of information specialists in the XXI century]. In *Library. Science. Communication. Integration into the international library space. Proceedings of the International scientific conference, 8-10 October 2024* (Vols. 1-2; Vol. 1, pp. 71-74) [in Ukrainian]. Retrieved January 15, 2026, from https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er%2D0004933%2Epdf

4. Klymenko, O., Novalska, T., & Sokur, O. (2025). Peculiarities of Organising Events on Improving the Library Staff's Qualification under the Martial Law Conditions in Ukraine. *Ukrainian Journal on*

Library and Information Science, 16, 234-244 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348155>

5. Klymenko, O., & Sokur, O. (2022). Distance learning of library employees of the National academy of sciences of Ukraine: theoretical and methodological principles. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 87-92 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263978>

6. Klymenko, O., & Sokur, O. (2023). Improving the qualifications of librarians as a priority direction of scientific and methodical work in the VNLU in the conditions of social challenges. *Bulletin of the Book Chamber*, 9, 37-42 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.9\(326\).37-42](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.9(326).37-42)

7. Korzyh, N. (2017). Profesiini kompetentsii bibliotekaria 21 stolittia [Professional competencies of a librarian in the 21st century]. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty – Bulletin of the Book Chamber*, 6, 12-15 [in Ukrainian]. Retrieved January 15, 2026, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_6_5

8. Mudrokha, V. (2021). Regulatory and legal support for the formation of professional competence of information-library specialists. *Academic Papers of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 62, 151-163 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.62.151>

9. Mudrokha, V., & Prokopenko, N. (2025). Improving the Professional Level of Information and Library Workers of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. *Proceedings of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv*, 17(33), 113-129 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17\(33\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17(33)-6)

10. Mudrokha, V. (2019). Qualification system for librarian personnel of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. *Academic Papers of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 56, 190-200 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.56.190>

11. Sokur, O., & Klymenko, O. (2024). Formation of the system of professional development of librarians in the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. *Library Bulletin*, 3(275), 64-78 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/bv2024.03.064>

12. Khrushch, S. (2023). Competences of a Library Specialist as a Factor in the Formation of Innovative Media Space. *Library Science*.

Record Studies. Informology, 4, 156-164 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294101>

13. Melnyk-Khokha, G., Mudrokha, V., & Bilousova, R. (2025). Electronic environment of the scientific library: project solutions to support modern scientific and educational requests. *CEUR-WS*, 4023, 71-80. Retrieved January 15, 2026, from <https://ceur-ws.org/Vol-4023/paper7.pdf>

Отримано / Received 06.03.2026

Прийнято / Accepted 24.03.2026

Опубліковано онлайн / Published online 28.07.2026

Nataliia Demchuk,

PhD (Philol.), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Library Science and Bibliography,

Ivan Franko National University of Lviv

1 Universytetska St., Lviv 79007, Ukraine

e-mail: ndemch@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4236-7794>

Valentyna Mudrokha,

PhD (Soc. Comms.), Senior Researcher,

Head of the Department of Library Science,

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

2, Stefanyka St., Lviv 79005, Ukraine

e-mail: mudrokhavalentyna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9508-227X>

**A COMPREHENSIVE APPROACH TO THE FORMATION OF
A LIBRARIAN'S PROFESSIONAL COMPETENCE: THEORETICAL
BASIS AND PRACTICAL EXPERIENCE**

The **purpose** of the article is to analyze the characteristics and specifics of developing professional competence in a librarian, taking into account contemporary realities. The **research methodology** is based on a combination of general scientific approaches and specialized methods. Fundamental approaches applied include systemic, structural-functional, institutional, and activity-based, as well as general scientific methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization. Among the specialized methods of the library

and information science, the authors use terminological analysis, typology, professional activity modeling, and comparative library analysis. The socio-communicative method, which allowed for the identification of relationships between theory and practice, outlined the functional workload of a specialist, and determined trajectories for further professional growth, was of particular importance. The **scientific novelty** of the research results lies in the proposal of a comprehensive approach to forming a librarian's professional competence. This is a necessary condition for the successful functioning of a library as a modern intellectual institution capable of meeting contemporary technological, moral, and ethical challenges.

Conclusions. In the context of digital transformation and martial law, the role of the librarian is undergoing fundamental changes. Today, this profession requires a combination of three main components: information-technological (digital literacy, proficiency in automated library-information systems (ALIS), skills in digitizing collections, and implementing artificial intelligence), socio-communicative (emotional intelligence, flexibility, mediation skills, and the ability to communicate effectively in crisis conditions), and moral-ethical (professional ethics, moral responsibility, integrity, and commitment to the principles of free access to information). The combination of such characteristics in a modern librarian is the key not only to high-quality library-information services but also to the national and information security of a state at war.

Keywords: professional competence, librarian, information-technological literacy, socio-communicative competence, moral and ethical principles, professional and value orientations